

YOKSUL OLMA ÖZGÜRLÜĞÜ YA DA KÜRESEL KAPİTALİZME DAİR FEMİNİST BİR TEORİYE NEDEN İHTİYACIMIZ VAR?

Anna Tsing

Çeviren: Zeynep Kutluata

“Yoksul Olma Özgürlüğü ya da Küresel Kapitalizme Dair Feminist Bir Teoriye Neden İhtiyacımız Var?” başlıklı yazı, Anna Tsing’in 2-4 Temmuz 2007 tarihlerinde Manchester Üniversitesi’nde yapılan “Poverty and Capital” başlıklı konferansta sunduğu tebliğin yazılı metni. Konuşmada, Oregon’da (ABD) mantar toplayıcıları arasında yaptığı etnografik çalışma anlatılıyor. Oregon’da yaban mantarı toplayıcılarının çoğunluğunu ABD-Hindiçin Savaşı’na bir şekilde katılmış olan insanlar oluşturuyor ve bu insanlar akrabalık bağları aracılığıyla işgücüne eklemleniyorlar. Anna Tsing, bu noktalardan hareketle, arz zinciri kapitalizminin, emeğin ve sermayenin harekete geçirildiği kültürel ve ekonomik nişler sayesinde örgütlendiğini söylüyor. Dolayısıyla, Tsing, küresel kapitalizmi anlarken kültürün de ekonomi ile birlikte analitik bir çerçeve olarak ele alınması gerektiğini, bunun için de küresel kapitalizme dair feminist teoriye ihtiyaç duyulduğunu öne sürüyor.

Başlığım, büyük bir soruyu ele alma arzuma işaret ediyor: “Küresel kapitalizme dair feminist bir teoriye neden ihtiyacımız var?” Bu nedenle, konuşmamın ilk dakikalarında sizi genellemelerden uzaklaştırıp, tam olarak hadisenin cereyan ettiği yere götürmeme izin verin: Shiho Satsuka, Lieba Faier, Michael Hathaway, Tim Choy ve Miyako Inoue ile birlikte başladığım yeni bir etnografik araştırma projesinden bahsediyorum. *Matsutake* adı verilen ve Japonya’da yüksek fiyatlara satılan bir gurme mantarının küresel meta zinciri hakkında bir çalışma yürütüyoruz. Bu, hiçbir zaman başarılı bir şekilde ekilememiş bir yaban mantarıdır; ılıman iklimde ve kozalaklı ağaçlardan oluşan dağ ormanlarında yetişir. Gurme mantarı, 1980’lerin sonlarından itibaren, Çin, Kuzey ve Güney Kore, ABD Pasifik Kuzeybatı, Britanya Kolombiyası, Fas, Meksika, Sibiryaya, Butan ve son dönemde İsveç gibi oldukça çeşitli yerlerden toplanıp naklediliyor. Alan çalışmam beni, toplayıcıların çoğunluğunu ABD-Hindiçin Savaşı mültecilerinin ve aynı savaşa katılmış beyaz askerlerin oluşturduğu, ABD’de Oregon’un merkez bölgesine götürüyor. Bu renkli bir manzara, bu nedenle konuyla ilgili birkaç kelime duymaktan sıkılmayacağınızı düşünüyorum. Şunu hayal edin: kurak yamaçlar üzerinde göz alabildiğine uzanan eğri büğrü *lodgpole* çamları,

görmekle *ponderosa* çamları, aralara serpiştirilmiş kırmızı köknarlar ve *shasta* köknarları, zehirli dağ baldıranları ve bir geyiğin peşinde sıradan bir avcı...

Oregon'da yaban mantarı toplayan insanların her biri, kendisi için çalışan bağımsız birer girişimcidir. Katılım maliyetleri düşüktür: mantar toplanan alana gitmek için bir araç ve benzin, ormanda yaşamak için kamp teçhizatı ve yasalara uygun bir şekilde toplama yapmak isteyenler için gerekli izinler. Ancak iş oldukça risklidir. Gerçekten kârlı bir toplama yasaların ihlalini gerektirir ve eğer yakalanırsanız para cezaları yüksektir. En deneyimli avcılar ve balta girmemiş orman savaşıları hariç herkes, gecenin soğuşunda donarak ölmenin de mümkün olduğu ormanda kaybolabilir. Bazı yıllar hiç mantar olmaz ve toplayıcılar temel ihtiyaçlarını bile karşılayamazlar. Eğer mantar varsa ve fiyatlar iyiye, toplayıcıları soyan çeteler peydahlanır. Rekabet her zaman güçlüdür. Çeşitli gruplar arasındaki etnik gerilimler yüksektir. Dahası, herkesin dolu silahlar taşıdığı bilinen bir gerçektir.

Toplayıcıların tüm bu risklere rağmen neden gelmeye devam ettiği sorusu üzerinde düşünürken, ABD-Hindiçin savaşının Oregon dağlarındaki devam eden önemi dikkatimi çekti. Savaş görünürde 1975'te bitti, ama hâlâ tüm toplayıcıların yaşamında önemli bir yere sahip; her toplayıcı grubu için farklı şekillerde varlığını sürdürüyor. Emekli beyaz askerler, ormanda yaşamak için maaşlı işlere sırt çevirmişler. Bazı eski askerler post-travmatik stres sendromundan derin bir şekilde etkilenmiş durumda; diğerleri ise orduda nefret etmeyi öğrendikleri hiyerarşiden kaçmak için ormanı kullanıyorlar. Oregon ormanlarındaki Hmong¹ avcılar, orman savaşları günlerinden belleklerine kazınan Laos tepelerini hatırlıyorlar. Hmong bir toplayıcı, nostaljinin ruhunu ele geçirebileceği kaygısını da taşıyarak, "aynı Laos gibi," diyerek iç çekiyor. Kamboçyalı mülteciler, emperyal ve iç savaşın fiziksel ve duygusal yaralarını iyileştirmek için çalışıyorlar. Bir kadın, "mantar toplamaya gelene kadar, güçlkle yürüyebiliyordum," diyor. Bu kadın, orman yürüyüşlerinden faydalanırken, mantarları da iyileştirici bir bitki olarak yiyordu. Lao girişimcileri, ABD Orman Hizmetleri yetkililerinden kaçmak için kamufraj giysileri giyiyor, dövüşe hazır bir görüntü sergiliyorlar. Özgürlük, açık bir amaç. Neden Fransa yerine ABD'ye geldiğini açıklayan bir Lao toplayıcı şöyle diyor: "Fransa'da iki tür var, özgürlük ve komünist; ABD'de sadece bir tane var: özgürlük". Çeşitli şekillerde, anılar ve savaşın yeniden sahneye koyulması, Oregon mantar ormanlarında toplayıcılığı zahmete değer kılıyor.

Oregon'da yaban mantarı toplamak, toplayıcıların "özgürlük" dedikleri kavramın, iki farklı anlamıyla ifade edilmesine olanak sağlıyor. Özgürlüğün bir çeşidi, anti-komünizm de dahil olmak üzere ABD'nin emperyal amaçlarının desteklenmesi. Diğer özgürlük çeşidi ise girişimcilik

–piyasa özgürlüğü, yani zengin ya da fakir olma özgürlüğü. Özgürlüğün her iki anlamının hayata geçirilmesi, bu ekonomik nişi², hareket halindeki emeği tanımlıyor. Aslında, savaşlar genellikle tehlikeli ya da girişimci emeği harekete geçirmede çok etkilidir. Yerinden edilmiş ve travma yaşayan insanlar risk almaya itilebilirler. Çoğunlukla fazla seçenekleri yoktur. Öz-sömürü ve aşırı sömürünün verimli bir biçimde örtüşmesiyle, emek, arz zinciri kapitalizminin yeni ekonomik nişlerini doldurmak üzere ortaya çıkar.

Ancak, yeni bir genelleme düzeyine sıçradım ve şimdi size argümanımın ilk kısmını sunmanın vakti geldi. Arz zincirleri, yani ürünleri hammaddeden pazara getiren, görünürde bağımsız girişimcilerin arasındaki bağlar, bugün küresel kapitalizmin temel bir parçasıdır. Arz zincirleri, emek ve sermayenin bilinçli kültürel mekanizmalar aracılığıyla harekete geçirildiği yarı otonom ekonomik nişlerden oluşur. Bununla birlikte, bir taraftan emek koşullarıyla özdeşleşme, diğer taraftan birikim gerçekleşir. Bu tarz kültürel ekonomik nişlerin önemi, emek ve sermayeye dair anlayışımızda özgüllük ve ayrıntı gerektirir. Örneğin, verdiğim mantar toplama örneğinde, hatırlanan savaş manzaralarındaki özgürlüğü canlandırmanın toplayıcıları nasıl ormana getirdiğini görmemiz gerekir. “Popüler neoliberalizm” de diyebileceğimiz, yoksul olma özgürlüğüne verilen destek, toplayıcıları motive ediyor. Bu özgürlüğü destekliyorlar; çünkü bunun özgürlüğün başka bir çeşidine bağlı olduğunu düşünüyorlar -anti-komünizm, kendi ayakları üzerinde durma mücadelesi, tek insanın savaşı. Burada, “öz-sömürü”, yani kişisel, ekonomik olmayan motivasyonlarla daha çok çalışma itkisi ile “aşırı-sömürü”nün, yani yoksulların, herhangi bir ücret ya da fayda garantisi olmaksızın kâr elde etmek üzere kullanılmasının bir bileşimini görebilirsiniz. Kanımca, öz-sömürü ve aşırı-sömürünün çeşitli bileşimleri, arz zinciri kapitalizminin başarısının anahtarıdır ve bu konuyu kavramak için de emeğin kültürel hareketliliğini anlamamız gerekir. Bu, teorilerimizi ve savunma pozisyonlarımızı değiştirir. En azından, nişe yönelik arz zincirlerinin küresel kapitalizmin örgütlenmesindeki önemi, küresel kapitalizme ve imparatorluğa ilişkin türdeşleştirici modelleri sorgulamamızı sağlamalı. Kapitalizme dair en fazla türdeşleştirici modeller, maskülinist modeller. Eğer, bu modeller yerine feminizmin miras bıraktığı kapitalizm analizlerine bakarsak, kendimizi daha ümit vaat eden alternatiflerin karşısında buluruz.

Arz zinciri kapitalizmine ilişkin bazı tarihsel süreçlere bakmak üzere bir adım geri dönmeme izin verin. Bugünün arz zincirlerini şekillendiren birçok miras var; ancak, önemli olanlardan bazıları Japonya’daki ticaret tarihinden geliyor –belki de bizim beyaz Büyük Teorisyenlerimizin bu mirası göz ardı etmesinin nedenlerinden birisi budur. Sermaye-emek ilişkilerine dair 20. yy. akademik ve aktivist anlayışlar açısından son derece önemli olan ABD şirketleri, küresel iktidarı

ele geçirmek üzere büyüdüler: General Motors'u ya da McDonald's'ı düşünün. Japon işletmeleri ise, aksine, şirket büyümesi olmaksızın küresel genişleme modelleri geliştirdiler. Japonya'nın genel ticaret şirketleri, örneğin Soga Shosha, dolaylı finansman, kalkınma kredileri, özel ürünler, malzeme ihracatı ve en önemlisi ticari ağlar üzerinde sağladığı kontrol ile küresel hâkimiyet kazandı. Bu, Güneydoğu Asya'da ağaçların kesilmesi gibi birçok vakada, Japon şirketlerinin gayri ahlaki pratiklerden –nadide ormanların tahrip edilmesi, yerli halkın yerinden edilmesi, rüşvet ve yolsuzlukla iş yapılması- hiçbir sorumluluk üstlenmeden kazanç elde etmesine olanak sağladı. Diğer tarihi süreçler de bununla uyumlu: II. Dünya Savaşı'nın ardından Japonya, ABD'deki ithalat kotasından kaçmak amacıyla eski sömürgeci Kore'de üretimi teşvik etmek için bir tarihinin “*putting out system*”³ dediği sistemi geliştirdi. Japonya, gelişmekte olan Kore (ve Tayvan) ekonomileri için elindeki eski ekipmanları gemilerle taşıdı, onlara kredi önerdi ve bu ülkelerdeki üretim koşullarını denetledi. Bunları yaparken, bahsi geçen ekonomileri sahiplenmedi ya da ticari uygulamaların sorumluluğunu üstlenmedi. Yen'in Amerikan Doları karşısındaki döviz kurunu dalgalanmaya bırakan 1985'teki Plaza Anlaşması'nın⁴ ardından, Japon üretimi –ve Kore ve Tayvan- bilinçli bir şekilde Güneydoğu Asya'da ve nihayet Çin, Latin Amerika ve Karayipler'de yayıldı.

Japon ürünlerinin, mesela Nike ayakkabılarının, ABD'li ithalatçıları, bu pratiklerden faydalandı. Nike asla ayakkabı yapmadı. Nike'in Asya-Pasifik'ten sorumlu başkan yardımcısı şu açıklamayı yaptı: “İmalat hakkında bir şey bilmiyoruz. Biz, pazarlamacı ve tasarımcıyız.” Kazanan ürünleri, logoları “*swoosh*” ve Afroamerikalı atletleri kullandıkları reklamlardı. Nike böylece, hem II. Dünya Savaşı sonrası Japon modelinden bir şeyler aldı hem de bu modelden ayrıştı: Japon taşeronluğu sessiz ve “kokusuz” bir şekilde gerçekleşirken Amerikalılar, kendi yaşam tarzlarını bir küresel arzu nesnesi haline getirerek, kültürel başarılarıyla böbürlendiler. Nike'in web sitesindeki, arz zincirinin hiçbir şeyden sorumlu olmadığı hâkim bir Amerikan modelini gözler önüne seren bölümü sizlere okuyorum:

Nike ürünleri, başka şirketlere ait ve bu şirketlerce işletilen fabrikalarda üretilir. Genelde söylendiği haliyle, dış kaynak kullanımı (*outsourcing*) bizim endüstrimizde yaygındır. Nike'in arz zincirine, ABD dahil olmak üzere, 50'den fazla ülkedeki 900'den fazla fabrikada çalışan 660 binden fazla sözleşmeli imalat işçisi dahildir. İşçiler, ağırlıklı olarak 19-25 yaş aralığındaki kadınlardan oluşmaktadır. Coğrafi dağılım, fiyatlandırma, kalite, fabrika kapasitesi ve kota dağılımı birçok etkene bağlıdır. [...] Böylesi kültürel, toplumsal ve ekonomik çeşitliliğin sonucu olarak, arz zincirimiz yalnızca büyük değil, aynı zamanda kompleks ve sürekli değişim halindedir. Bu da,

şirket tüzüğümüzde önerilen uyum standartlarını ve sigorta uygulamalarını hayata geçirmeyi ve ilerlemenin net olarak ölçülmesini aşırı derecede zorlaştırmaktadır.

Nike örneği bizi, önde gelen firmaların standart altı ücretlere ve çalışma koşullarına ilişkin hiçbir sorumluluk almama kabiliyeti ve aşırı-sömürü gibi konulara getiriyor. Sorunu en rahat görebileceğimiz yer, insanca çalışma koşullarının müzakeresinde tarihsel önceliği olan giysi endüstrisi. Sosyolog Robert Ross şöyle yazıyor: “II. Dünya Savaşı’nın sonlarında, (ABD) konfeksiyon sanayisinde terleme atölyesi⁵ suistimali geçmişe ait bir anıya dönüşmek üzereydi.” Ancak, 1980’lerden itibaren, terleme atölyeleri büyük bir şiddetle geri döndü. Ross’un terleme atölyeleri tanımı, bu atölyelerin iş hukukunu birçok yönden ihlal etmesine odaklanıyor, yani burada yasallığın sınırlarında çalışmak isteyen işletmelere işaret ediyor. Bu terleme atölyeleri, imalatçıların işi ucuza halletmeye ve emeği feda etmeye istekli küçük girişimcilerle yaptığı sözleşmelerle mümkün hale gelir. Arz zincirindeki taşeronlar sayesinde, konfeksiyon imalatçıları kendilerini terleme atölyelerindeki koşullara ilişkin tüm sorumluluklardan kurtarırlar. Kaliforniya modeli olan “Adam’ın sözleşmesi”nde olduğu gibi:

5. Sözleşmeyi yapan kimse, bağımsız bir yüklenici olduğunu ve İMALATÇI'nın çalışmanı olmadığını kabul eder...

9. Yüklenici herhangi bir Şehir, Eyalet, Devlet kanunu ya da Federal kanun ihlalinde bulunduğu anda, bu ihlal sonucunda İMALATÇIYA dayatılabilecek herhangi bir mesuliyetten İMALATÇIYI korumak, uzak tutmak ve savunmak konusunda mutabıktır...

Birleşik Devletler’deki birçok giysi atölyesi, göçmen girişimciler tarafından işletiliyor. Bu girişimciler, göçmen arkadaş çevrelerinden dezavantajlı işgücünü işe alıyorlar - dini ya da etnik taahhütler nedeniyle iş ilanlarına başvuramayan kadınlar gibi. Giderler en düşük seviyede tutuluyor; tahmin edileceği gibi, sonuç, ateş tuzaklarına kapatılmış dikmiş diken kadınlar. Bu, arz zinciri kapitalizmindeki niş oluşumunun aşırı-sömürü tarafı. Ancak, kültürel ve dini kalıpların ve akrabalık bağlarının, işgücü bulmada ne kadar önemli olduğunu görebilirsiniz. Bunlar ekonomik niş olduğu gibi, aynı zamanda kültürel nişler ve kültürel hareketlilik de ekonomik başarıyı mümkün kılıyor. Kısa bir süreliğine Hmong mantar toplayıcılarına dönecek olursak: Mantar toplama sezonu dışında yaygın olarak yapılan bir diğer iş, çilek toplama. Hmong girişimciler, ABD’de yasal olarak yaşayabilmek için gerekli belgelere sahip olmayan Orta Amerikalı mevsimlik işçilere dayanan çilek endüstrisinde fiyat kırmayı başarabildiler –aşırı- sömürü ile zaten iyice düşmüş olan fiyatları kırmayı! Çünkü kendi Hmong işçilerine neredeyse hiçbir şey ödemiıyorlar. Bunun yerine, Hmong akrabalarını bir araya getiriyorlar ve başlık parası ve diğer aile

harcamalarına yardım edeceklerine dair muğlak vaatlerle, onlardan klan dayanışması içinde çalışmalarını istiyorlar. Güneydoğu Asya'da bir dönem, afyon üretimi bu şekilde sürdürüldü: Aile reisleri, haşhaş yetiştirmek ve olgunlaştıklarında kapsüllerini çizmek gibi zahmetli bir işi yapmak üzere geniş aile gruplarını harekete geçirdi. Kolektif bir şekilde seferber olunan bu işin dışında kalanlar siyasi ve ekonomik marjinalliğe mahkûm edildi. Burada öz-sömürü ve aşırı-sömürünün nasıl iç içe geçtiğini görebilirsiniz. Benzer bir şekilde, ABD çilek endüstrisinde akrabaların toplanması başarılı bir kültürel-ekonomik niş oluşturduğu için, Hmongların etnik ve klan bağımlılıklarını da derinleştiriyor. Tüm bunlara kıyasla, savaşın tüm travmatik yansımalarını içermesine rağmen, bağımsız mantar toplayıcılığı daha olumlu bir yerde duruyor.

Argümanıma geri döneyim. Arz zinciri kapitalizmi, emeğin ve sermayenin harekete geçirildiği kültürel ve ekonomik nişler sayesinde örgütlenir. Nişler, meta zincirinde pazarlamacı şirketlerin giderlerini azalttıkları ölçüde başarılı olurlar. Emek, kültürel kalıplar aracılığıyla harekete geçirilir; çünkü bu, maliyetleri düşürdüğü halde işçileri kendisine çeken bir öz-sömürü ve aşırı-sömürü karışımına olanak sağlar. Özellikle mülteciler ve diğer yerinden edilmiş, yasal belgeleri olmayan, suça itilmiş ya da travma geçiren insanlar, bu tarz niş emeğinin önemli kaynaklarını oluşturur. Savaş, bu tarz emeği çok daha fazla bulunabilir kılar. Bu nişlerde emek, insani ücret ve sosyal hak paketleri üzerinden değil, girişimci proje ile çeşitli biçimlerde özdeşleşme ile motive edilir. İzole bölgelerde hâlâ “standart işe alma” (sözleşmeyle düzenlenmiş ücretler, sosyal haklar ve iş tanımları) olarak adlandırılan biçim de dahil olmak üzere, sermaye-emek ilişkisinin diğer biçimleri tabii ki varlığını sürdürüyor. Ancak, arz zincirinin dağınık, düzensiz ilişkileri yaygın olmakla kalmıyor, çalışma, yoksulluk ve insan ahlakı hakkındaki düşüncelerin günümüzdeki gidişatını da belirliyor. Küresel kapitalizmi ve yoksulluğu, arz zincirleri sorunu üzerinden düşünmemiz gerekiyor.

Bu arada, Büyük Teoriler ve Sol'un Kuramcıları bu sorulara yanıt veremediler, çünkü küresel kapitalizmi aynı biçimde açıklayan tek bir algoritma talep ediyorlar. Michael Hardt ve Antonio Negri bu tek biçime “ortak olan” (*the common*) diyor. Ütopik bir şekilde hayal kurmasına rağmen, “ortak olan” küresel arz zincirlerini oluşturan temel farklılıkların üstünü örter. “Ortak olan”, içinde, toplumsal cinsiyet, ırk, milliyet, din ve diğer farklılık biçimlerinin ölü-beyaz-eril felsefenin aşkın liderliği altına süpürüldüğü maskülinist bir fantazidir. Hardt ve Negri'ye karşı aşırı acımasız olmak istemiyorum, çünkü, Sol'un araştırmacıları, insanları kapitalizm hakkında konuşurken büyük düşünmeye sevk ettikleri için onlara borçlular. Bundan ben de çok şey öğrendim. Ancak şöyle bir sorun var: Neden tesadüfen erkek olan Büyük Kuramcılar –David

Harvey ve aklınıza gelebilecek diğer isimlerin hemen hepsi- sürekli olarak feminist teorinin temel anlayışlarını göz ardı ediyorlar?

1980'lerden itibaren, feminist araştırmacılar ve aktivistler kapitalizm, çalışma ve yoksulluğa ilişkin teoriler geliştirmekteler. Bu çalışmanın temel anlayışı, anladığım kadarıyla, “kesişirlik” (*intersectionality*) olarak adlandırdığımız, toplumsal cinsiyet, ırk, din ve milliyetin tarihsel birleşmelerinin sınıf formasyonunun tamamını şekillendirdiğini iddia eden görüş. Bu nedenle, örneğin bahsettiğim Hmong mantar toplayıcıları, Hmong erkekliğinin (çünkü çoğu erkek), savaş deneyiminin ve mülteci statüsünün tarihsel geçmişi üzerinden anlaşılmalıdır, ki emekleri de anlaşılabilir. Dikkat çektiğim feminist teoriler, emeğin tamamının daima toplumsal cinsiyete ve ırka bağlı olarak şekillenmiş olduğunu göstermişlerdir. Hiçbir tekil figür, ne 19. yy. Marksizminin Manchester’lı sanayi işçisi ne de Hardt ve Negri’nin manevi (*immaterial*) işçisi, resmin tamamını yansıtamaz. İncelemenin amacı, emek ve sermayenin belirli tarihsel hareketlerinin, küresel topluluklardaki diğer hareketlere nasıl bağlandığını göstermek.

Maskülinist büyük kuramcılar çalışmanın bu ana kısmına pek ilgi göstermediler; çünkü bence bunu, kısmen, kapitalizm içindeki küçük ve özgül nişlerin tanımını olarak okudular. Bunu teori olarak kabul etmediler. Teori için bir standarda bağlılar ve bu standart yalnızca felsefe jenealojisi⁶ içinde genel bir doğru hayal ederek, tarihsel ve etnografik özgüllükleri baştan (*a priori*) dışarda bırakıyor. Bugün karşınızda bulunurken görevim, feminist analizlerin, bir arada ele alındıklarında, küresel kapitalizme dair bir teori oluşturduklarına sizi ikna etmek -hatta bu tarz anlayışları göz ardı eden teorilerden daha iyi olduklarına. Sizi ikna edebilmek için, bu feminist analizler üzerinden biraz geçmemiz gerekiyor. Örneğin, kendi ana disiplini olan antropolojide, feminist araştırmacıların dünyayı bir bütün olarak ele alan teorilere karşı alerjileri vardır ve bu durum, eleştirel aşırı genellemeye ilişkin sağlam tarihsel gerekçelerle alakalıdır. Ancak, feministlerin büyük hikâye işine geri dönme zamanlarının geldiğini iddia ediyorum. Arz zinciri kapitalizmi bunu talep ediyor.

Oregon’daki mantar toplayıcılarına dönelim. Toplayıcılar, maskülinist Büyük Teori’nin dünya-kurma hikâyelerine pek uymuyor. Öncelikle, toplayıcılar ne sanayi işçisidir ne de manevi işgücüdür. Ama, farklı bir perspektiften yaklaşırsak, toplayıcıların örnek oluşturma kapasitelerinin ne kadar geniş olabileceğini düşünün. Öncelikle, bize Japon küreselleşmesinin, tarihsel olarak kendine özgü mirası ile birlikte, önemini hatırlatıyorlar. İkinci olarak, bizi öz-sömürü ve aşırı-sömürünün karışımına yönlendiriyorlar ve bu karışımın aniden ortaya çıkan kültürel kalıplar –burada söz konusu olan özgürlük- işgücünün oluşumunda anahtar bir role

sahip. Üçüncü olarak, size mantar ihracatı, ithalatı ve pazarlamasının kültürel olarak örgütlenmesinden bahsetmesem bile, kanımca kültürel-ve-ekonomik nişlerin karşılıklı olarak birbirine bağlanmasının meta zincirini nasıl mümkün kıldığını hayal edebilirsiniz. Neden Vietnam gazisi beyaz eski askerler ve Kamboçyalı mülteciler aynı ormanda? Tahmin edeceğimiz üzere çoğu korkmuyor. Beyaz eski askerler, mültecileri korkutmak için otoyol boyunca “Kızıl Kimerler⁷ burada yaşıyor!” yazan işaretler koyuyorlar ve bir süredir mantar yetişen araziler için silahlar patlamaya başladı. Yine de, birdenbire ortaya çıkan özgürlük fikri, hem eski askerleri hem de mültecileri ormanın içine çekiyor. *Ve matsutake* meta zincirini mümkün kılan, bu geçici ve hassas bir araya gelişin başarısı oluyor.

Küresel kapitalizme ilişkin arzu ettiğim feminist teori, yalnızca bir özgüllük teorisi değil, ki bu yeterli değil. Bu bir bağlanma teorisi – arz zincirlerinin geçici başarılarında kültürel ve ekonomik nişlerin bağlanması. Önceki çalışmalarımda bu tarz bağlanmaya “sürtünme” adını vermiştim. Çekme, tutunma ve ortaya çıkan yeni düzenleme olasılıklarına dikkat çekmek istedim. Ayrıca kayma, tekleme, bağların kopması, boşluklar ve küresel rüyaların davetsiz misafiri olmanın diğer olasılıklarına dikkat çekmek istedim. Sürtünme, hem tutunmayı hem de kaymayı tanımlıyor. Küresel kapitalizm tek bir biçimlendirici ontoloji ile birbirine bağlanmış değil. Bunun yerine, meta zincirlerinin bir araya gelmesi ve ayrılmasıyla, tutunma ve kayma ilişkileri içinde biçimleniyor. Kapitalizmdeki başarılı anlar, denkliklerin oluşmasını gerektirir –ancak, denklikler homojenlikle aynı şey değil. Kapitalizmi işler kılan, farklılıklar üzerinden eklememelerin oluşması. Arz zinciri kapitalizmi, kapitalizmin bu özelliğini bilhassa görünür kılıyor. Bu nedenle, küresel kapitalizme dair feminist bir teori, özgüllük alanlarını çapraz bağlama teorisidir. Bu özgüllük alanlarında, ırk, sınıf ve toplumsal cinsiyetin kesişen tarihleri canlı karışıklıklar yaratır. Farklılık halının altına süpürülemez ya da “ortak olanın” içine karıştırılamaz; farklılığın, analizimizin hamurunu oluşturması gerekir. Ne yoksulluğun ne de kapitalizmin şekli, farklılık ve bağlanma teorileri olmadan göremeyiz. Böylesi bir tanıma, kararlı ve duyarlı aktivistler olma kapasitemizin de temelini oluşturur. Eğer küresel kapitalizm çeşitlilik üzerinde gelişip büyüyorsa, bizim müdahale girişimlerimiz de aynı şekilde gelişmeli. Yalnızca çeşitliliğimize –ve türlü bağlantılarımıza- olan saygımızla başka bir dünya mümkün olabilir.

---

¹ Hmonglar: Güneydoğu Asya'nın dağlık bölgelerinde yaşayan etnik bir grup. Hmong halkı aynı zamanda Çin'in güneyindeki nüfusun da büyük bir kısmını oluşturuyor. Laos'ta Hmong halkının büyük çoğunluğu komünistlere karşı savaştı ve 1975'te komünistler iktidara geldiğinde, Hmonglar ülkeyi terk etmek durumunda kaldı. 1970'lerin sonlarından itibaren Hmongların çoğunluğu, başta ABD olmak üzere, Batılı ülkelere yerleşti (ç.n.).

² Niş, bir girişimcinin kazanç sağlayabileceği bir pazar boşluğu veya alanı anlamına gelir (ç.n.).

³ *Putting out system*, bir işi taşeronlaştırma sistemidir. İş, merkezi bir aracı tarafından kendi çalışma ortamlarında yapılmak üzere taşeronlara dağıtılır; sonrasında bu aracı, ürünleri toplayarak pazara yönlendirir (ç.n.).

⁴ Plaza Anlaşması: 1985'te New York'ta ABD, Batı Almanya, Fransa, İngiltere ve Japonya'nın imzaladığı, doların aşırı değer kazanması karşısında uygulanacak politikalara ilişkin sözleşme (ç.n.).

⁵ Düşük ücretle ve kötü çalışma koşullarında işçi çalıştıran atölyeler (ç.n.).

⁶ Jenealoji (*Genealogy*): Zaman içinde değişikliğe uğrayan bir canlıyı, bir şeyi, örneğin bir dilin gelişimini inceleme (ç.n.).

⁷ Kızıl Kimerler (*Khmer Rouge*): 1975-1979 yılları arasında Kamboçya'da iktidar olan komünist siyasi parti (ç.n.).